

PREGLEDNI NAUČNI ČLANAK

Dr. sc. *Dragan Zlatović**

KAZNENOPРАВNA ZAŠTITA U PODRUČJU PRAVA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA I KOMPJUTORSKOG PRAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

***Apstrakt:** Sve češće povrede, s velikim štetama za nosioce prava intelektualne svojine, utjecale su na pojačani angažman država članica i same Europske unije na usklađivanju kaznenopravne zaštite na području prava intelektualne svojine. U ovom radu uz analizu postojećih mjera i akata posebno se sagledava i usklađenost hrvatskog zakonodavstva s novim tendencijama koje se provode u Europskoj uniji.*

Ključne riječi: intelektualno vlasništvo, patent, žig, industrijski dizajn, autorsko pravo, kazneno pravo, kompjutorsko pravo.

1. PRAVO INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA I KAZNENO PRAVO

1.1. POJAM I PRAVNI OKVIR

1.1.1. Uvod

Kazneno pravo je jedno od temeljnih pravnih regulacija u cjelovitom sustavu zaštite prava intelektualnog vlasništva. Kazneno pravo, uspostavljajući mehanizme i mjere zaštite na području gospodarskih i tržišnih odnosa, sadrži i opise kaznenih djela kojima se štite i instituti poput patenta, žiga, tvrtke i sl.

Intelektualno vlasništvo je sustav stvaranja nematerijalnih dobara koja potječu iz ljudske kreativnosti, utemeljen na međunarodnim sporazumima, nacionalnom zakonodavstvu i dobrim poslovnim običajima, sa ciljem postizanja poslovnog uspjeha poduzetnika, te ekonomskog, tehnološkog i kulturnog napretka država i ljudskog društva u cjelini.

* Prof. v. š. (naslovno zvanje), pročelnik Upravnog studija Veleučilišta u Šibeniku
e-mail: zlatovic@vus.hr

Pod pravom intelektualnog vlasništva podrazumijeva se skupni naziv za sve grane prava stvaratelja intelektualnih tvorevina i prava koja su u uskoj vezi s tim tvorevinama, odnosno kao zajednički naziv za dvije grane prava – pravo industrijskog vlasništva i autorsko pravo.¹ Ali ovo se pravo ne odnosi samo na duhovne tvorevine. Naime, žigom se, za razliku od nekih drugih prava (npr. patenta), ne štiti intelektualno duhovno stvaralaštvo, jer za znak kojim se obilježava roba ili usluga nije nužno i bitno da li je taj znak tvorevina ili ne, već je bitna njegova funkcija označavanja.² Ukoliko se u istoj osobi ne sjedinjuje autor i nositelj prava na žig, autoru rješenja žiga obično se uskraćuje titula intelektualnog stvaratelja.³ Ipak, to ne znači da žig, kao dio intelektualnog kapitala poduzetnika, ne spada u prava intelektualnog vlasništva. Štoviše, žig se definira kao ključno nematerijalno dobro nekog poduzeća, koja dobra predstavljaju kod tržišno pozicioniranih poduzetnika značajnu vrijednost nekog poduzeća.⁴ Intelektualno vlasništvo predstavlja strukturalni segment intelektualnog kapitala suvremenih trgovačkih društava i drugih oblika organiziranja poduzetnika i svih drugih sudionika u tržišnoj utakmici, kojega je moguće kvantificirati i vrijednosno odrediti.⁵

- 1 Jones, A., Surfin, B., 2004, *EC Competition Law – text, cases and materials*, sec.ed., Oxford University Press, p. 688; Verona, A., 1978, *Pravo industrijskog vlasništva*, Zagreb, Informator, str. 1; Henneberg, I., 2001, *Autorsko pravo*, Zagreb, Informator, str. 3; Trampuž, M., 2000, *Avtorsko pravo*, Ljubljana, Cankarjeva založba, str. 13; Marković, S., 1999, *Autorsko pravo i srodna prava*, Beograd, Službeni glasnik, str. 19; Barty, J. (ur.) i dr., 2003, *Pravo autorskie, System prava prywatnego*, Tom 13, Warszawa, Wydawnictwo C.H. Beck & Instytut Nauk Prawnych Pan, p. 5; Cizmić, J., 2002, Intelektualno i industrijsko vlasništvo, *Pravo i porezi*, 8, str. 26; Cornish, W. R., 2008, *Intelektualno vlasništvo – sveprisutno, ometajuće, nebitno?*, Zagreb, Omnilex, str. 12. Termin „Intellectual Property” prvi put se spominje u presudi Circuit Court-a američke države Massachussets iz 1845. godine koju je presudio sudac Charles L. Woodbury u patentnom predmetu *Davoll et al. v. Brown*. Cit. Bakalić, I., Blaće, K., 2008, Problem dokazivanja i izbora dokaznih sredstava u predmetima iz intelektualnog vlasništva, 7. radionica: *Aktualna pitanja i sudska praksa s područja intelektualnog vlasništva*, Zagreb, Visoki trgovački sud RH, (http://www.vtsrh.hr/index.php?page=conference&conf_id=2200&article_id=2209&lang=hr, 26.03.2012).
- 2 Neki autori žig svrstavaju među pseudo-tvorevine kao intelektualna dobra koja ne nastaju kao rezultat ljudske kreativnosti, već kao plod ili kao funkcija privredne djelatnosti određenog subjekta koji može biti i fizička i pravna osoba. Tako Marković, S. M., 2007, *Pravo intelektualne svojine*, Sarajevo, Magistrat i Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, str. 33.
- 3 Tako Raičević, V., 2010, *Pravo industrijske svojine*, Novi Sad, Pravni fakultet za pravu i pravosuđe, str. 139.
- 4 Predović, D., 2007, *Vrednovanje marke*, Zagreb, MATE, str. 137.
- 5 Sundać, D., Švast, N., 2009, *Intelektualni kapital – temeljni čimbenik konkurentnosti poduzeća*, Zagreb, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, str. 43.

U članku 2. stavak 1. točka VIII Konvencije o osnivanju Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo – WIPO⁶ propisano je da izraz „intelektualno vlasništvo” označava prava koja se odnose na:

- književna, umjetnička i znanstvena djela, interpretacije umjetnika glumaca i izvedbe umjetnika izvođača, na fonogramske zapise i na radijske emisije,
- na izume na svim poljima ljudske djelatnosti,
- znanstvena otkrića,
- industrijske uzorke i modele,
- tvorničke, trgovačke i uslužne zaštitne znakove, te na trgovačka imena i trgovačke nazive,
- zaštitu od neloyalne konkurencije i na sva druga prava vezana uz intelektualnu djelatnost na području industrije, znanosti, književnosti i umjetnosti.⁷

Ovdje se radi o pravu intelektualnog vlasništva u općem smislu, dok se kao posebni dijelovi prava intelektualnog vlasništva javljaju patentno pravo, pravo neloyalne konkurencije, pravo industrijskog dizajna, žigovno pravo, te autorsko pravo i srodna prava.⁸ Sistematizacija normi prava intelektualnog vlasništva na opće i posebno ima uz teorijski i praktični značaj. Ova podjela olakšava proučavanje pojedinih odnosa koji se javljaju u primjeni pojedinih instituta, te pridonosi uspješnijem reguliranju određene materije iz domene intelektualnog vlasništva.

Iako i samo pravo intelektualnog vlasništva propisuje određene sankcije u slučaju utvrđene povrede prava, koje imaju svojevrsnu kaznenu dimenziju (prekršajnoppravna zaštita), takve sankcije nisu same za sebe dovoljne za učinkovitu i svekoliku zaštitu prava titulara kod povreda prava intelektualnog vlasništva. Stoga je nužno regulirati i posebne oblike kaznenopravne zaštite ovih prava, čime se postiže efekt dvostruke pravne zaštite prava intelektualnog vlasništva. Kod toga je kaznenopravna zaštita limitirana samo na teže povrede prava posebno zakonski opisane kao kaznena djela.⁹

6 Besarović, V., Žarković, B., 1999, *Intelektualna svojina – međunarodni ugovori*, Beograd, Dosije, str. 18.

7 Misli se primjerice na oznake zemljopisnog podrijetla proizvoda i usluga, topografiju poluvodičkih proizvoda, odnosno planove rasporeda integriranih krugova, oplemenjivačko pravo i sl. Vidi Jovičević Simin, M., 2012, *Intelektualna svojina i mala i srednja preduzeća*, Beograd, Zadužbina Andrejević, str. 16.

8 Vignjević, L., 2010, Zaštita intelektualnog vlasništva, *ZIPS*, 1203, prilog 20, studeni, str. 2.

9 Tako i Šuperina, M. i dr., 2007, Zaštita industrijskog vlasništva – prava žiga u hrvatskom kaznenom pravu i praksi, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 14, br. 2, str. 977. Ovi autori zalažu se i za uvođenje mjerila razgraničenja između

Kazneno pravo temeljeno je na subjektivnoj individualnoj odgovornosti, odnosno tretira slučajeve kada se odstupa u bitnoj mjeri od pažljivog, poštenog i opreznog poslovanja u svezi primjerice izbora robnog znaka kojeg će upotrebljavati u svom gospodarskom djelovanju.

1.1.2. Međunarodnopravni izvori kaznenopravne zaštite prava intelektualnog vlasništva

Izvore kaznenopravne zaštite prava intelektualnog vlasništva možemo naći i u temeljnim međunarodnim dokumentima prava industrijskog vlasništva, i to posebice u odredbama Pariške konvencije za zaštitu industrijskog vlasništva i Sporazumu o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (TRIPS).¹⁰

TRIPS uređuje razna pitanja zaštite prava intelektualnog vlasništva, a predviđa i kaznenopravnu zaštitu prava intelektualnog vlasništva, posebice u svezi sa zaštitom prava žiga, o čemu se posebice referiramo u pregledu koji slijedi.¹¹

Ovaj akt WTO-a tako u odredbi članka 61. obvezuje članice da predvide kaznene postupke i kazne koji se imaju primjenjivati barem u slučajevima namjernog krivotvorenja žiga na komercijalnoj razini. Prema tome da bi u smislu TRIPS-a određeno djelo povrede žiga predstavljalo kazneno djelo, treba da je počinjeno s namjerom i na komercijalnoj razini. Kad su u pitanju kazne koje se u takvim slučajevima mogu izreći krivotvoriteljima žigova, TRIPS preporučuje da članice predvide kaznu zatvora i/ili novčane kazne kao prevenciju, sukladno razini kazni primjenjivanih za kaznena djela odgovarajuće težine. Osim ovih kazni, u odgovarajućim slučajevima mogu se odrediti i posebne mjere, kao primjerice zapljena, oduzimanje i uništavanje dotične robe obilježene krivotvorenim žigom, kao i svih materijala i pribora kojima je prvenstvena namjena činjenje takvih kaznenih djela.¹² Kako je Republika Hrvatska punopravno uključena u WTO, odrednice ovog akta nužno je bilo inkorporirati u hrvatski pravni poredak.

Iako u Pariškoj konvenciji nema posebnih eksplicitnih odredbi o kaznenopravnoj zaštiti žiga, ipak treba voditi računa o članku 9. ove konvencije, koji obvezuje zemlje članice da kroz zakonodavstvo osiguraju mjeru

prekršajnogpravnih i kaznenopravnih odgovornosti u ovom području preko imovinskog cenzusa prouzročene štete utvrđene po tržišnoj vrijednosti.

10 O ovim aktima detaljnije kod Čizmić, J., 1999, *Ogledi iz prava industrijskog vlasništva*, knjiga druga, Mostar, str. 284.

11 Vidi Razdjel 5. TRIPS-a, u izdanju WIPO, Geneva, 1997, p. 51.

12 Intellectual Property Reading Material, 1995, Geneva, WIPO, Chapter 28, p. 507.

zapljene svakog proizvoda koji protupravno nosi žig pri uvozu ili da zabrane uvoz ili primijene mjeru zapljene takve robe na svom teritoriju.¹³

1.1.3. Izvori prava Europske unije

Države članice Europske unije pobrinule su se da nacionalnim propisima uredi načelnu kaznenu odgovornost krivotvoritelja i pirata, ali razina i strogost kazni za takva djela prilično variraju od jedne do druge države članice, što traži dodatnu harmonizaciju ovih rješenja.¹⁴ Čak za neke tipove prava kaznena zaštita nije ni predviđena. Neke države članice usprkos tome, u posljednje vrijeme sve više sužavaju kaznenu zaštitu u odnosu na primjerice povrede žiga, međutim uvriježeno je gledište kako kazneni postupak ima nedvojbene prednosti pred civilnim tužbama, i to ne samo glede većeg preventivnog efekta nego i učinkovitijeg sabiranja evidencije i sl. Učinkovitost postojećih preventivnih mjera i sankcija na tržištu Europske unije i moguća poboljšanja u tom pravcu traže kontinuirano raspravljanje i intervencije. Istom brzinom kojom se krivotvorine i piraterija umnažaju, treba se odvijati i zakonodavna aktivnost koja bi pokrila sve spona u lancu, od proizvođača preko posrednika do trgovca. Nadalje, potrebno je odgovoriti na važno pitanje da li razlike koje postoje između država članica mogu imati upliva na sprječavanje širenja povreda na tom tržištu.¹⁵ Europska unija u tom smislu mora pratiti implementaciju europskog zakonodavstva u državama članicama i osigurati stalni uvid u zaštitu i kažnjavanje povreda zajedničkog prava u državama članicama. Europska komisija je u priopćenju od 1995. godine ukazala na potrebu korištenja određenih mjera, osobito onih u vidu kazni, radi osiguranja pravilnog funkcioniranja Zajedničkog tržišta.¹⁶ Slijedeći to priopćenje, Vijeće Europske unije prihvatilo je rezoluciju od 29. lipnja 1995. godine, pozivajući države članice da kažnjavaju kršenja europskog prava sa istom strogošću kao povrede nacionalnih propisa, dajući tako podršku Europskoj komisiji glede daljnje rasprave ove problematike i mogućih prijedloga u cilju sustavne i potpune zaštite ovih prava.¹⁷ Na ovom području

13 O tome kod Verona, A., 1978, str. 31–32.

14 Moguće maksimalne zatvorske kazne variraju od šest mjeseci do pet godina, a možemo naići i na minimalnu zatvorsku kaznu od tri mjeseca, dok se maksimalne novčane kazne kreću od 2.000 Ecu do 219.000 Euro. Vidi Final Report on responses to the European Commission Green Paper on Counterfeiting and Piracy, 7.6.1999, p. 19.

15 Commission of The European Communities: Green Paper Combating Counterfeiting and Piracy in the Single Market, Brussels, COM (98), p. 18.

16 Communication on the role of penalties in implementing Community internal market legislation, Com (95) 162 of 3 May 1995.

17 Council resolution on the effective uniform application of Community law and on the penalties applicable for breaches of Community law in the internal market, OJ C 188, 22.7.1995, p. I.

razmatraju se mogućnosti širenja na čitavu Europsku uniju onih prisilnih mjera koje sadrže zakonodavstva nekih država članica, primjenjive uz strože kaznene sankcije i koje bivaju efektivnije u suzbijanju krivotvorenja i piratstva. Neki nacionalni zakoni tako sadrže mjeru djelomičnog ili potpunog zatvaranja prodavaonica ili drugih poslovnih prostora gdje dolazi do činjenja kažnjivih djela, i to na određeno vrijeme.¹⁸ Za sada nema temelja u europskoj regulativi koja bi upućivala na nadležnost samo posebnih sudova, što bi značilo da svi nacionalni sudovi konkuriraju za nadležnost u suđenju radi počinjenih kaznenih djela povrede prava intelektualnog vlasništva.¹⁹

U kaznenim slučajevima, teritorijalno načelo kaznenog prava, sukladno kojem se kazneni zakoni države članice primjenjuju na kaznena djela počinjena na njenom državnom teritoriju, može, gdje egzistira takav sustav, ponekad se pokazati neprimjerenim u određenim situacijama. Tako i stajališta da se otvori mogućnost primjene nacionalnog prava na određene slučajeve povrede prava intelektualnog vlasništva u drugim državama članicama, gdje se vrše radnje povrede prava zaštićenih u prvoj državi članici, predstavljaju pokušaje da se učinkovito sprječava pojava povreda prava intelektualnog vlasništva, s obzirom na postojeće poteškoće u određivanju sudske nadležnosti i mjerodavnog prava u slučajevima transnacionalne prirode povrede nekog zaštićenog prava intelektualnog vlasništva.²⁰ Unatoč raznolikim rješenjima i zapriječenim visokim zatvorskim kaznama, određeni pokazatelji govore da su zatvorske kazne iznimno rijetke u Grčkoj, Italiji, Francuskoj i Španjolskoj, dok se u Danskoj kreću do maksimalno jedne godine, ali su naknade štete u civilnim sporovima zato znatno više.²¹

Europska unija u posljednje vrijeme posebnu pozornost posvećuje provedbi prava intelektualnog vlasništva (engl. *enforcement of intellectual property rights*), odnosno mjerama, pravnim sredstvima i postupcima koji se trebaju ili mogu poduzeti glede zaštite prava intelektualnog vlasništva od stvarnih i mogućih povreda. Posljedica toga angažmana je i novousvojena Direktiva 2004/48/EZ o provedbi prava intelektualnog vlasništva, koja je prvotno u nacrtu sadržavala i određene odredbe u svezi s kaznenopravnom zaštitom, međutim u konačnom tekstu usmjerena je isključivo

18 Pagenberg, J., Munzinger, P. J., 1996, *Manual on the European Community Trademark*, Koeln, Carl Heymanns Verlag KG.

19 Tako i Krneta, S., 1996, *Evropsko pravo intelektualnog vlasništva*, Sarajevo, Pravni centar BIH, str. 41.

20 Final Report on responses to the European Commission Green Paper on Counterfeiting and Piracy of 7 June 1999, p. 18.

21 Final Report on responses to the European Commission Green Paper on Counterfeiting and Piracy, p. 19.

na zaštitu prava intelektualnog vlasništva u građanskim postupcima.²² U Europskoj uniji razmatran je prijedlog nove direktive o kaznenim mjerama za provedbu prava intelektualnog vlasništva,²³ kojim se nastoji pronaći odgovarajući primjereni odgovor na širenje piratizacije i krivotvorenja na unutarnjem tržištu.²⁴ Ovaj prijedlog je predviđao tretman po kojemu bi svaki oblik namjerne povrede bilo kojeg prava intelektualnog vlasništva bio kvalificiran kao kazneno djelo, kao i svaki pokušaj takvog djela, odnosno pomaganje u izvršenju ili navođenje na počinjenje djela povrede prava intelektualnog vlasništva. Odgovarati za ova kaznena djela mogu bilo pravne bilo fizičke osobe. Sankcije mogu biti novčana kazna (od 100.000 EUR do 300.000 EUR) ili kazna zatvora (najmanje četiri godine), različito stupnjevane i određene za svako djelo ovisno o ozbiljnosti i opasnosti djela. Prijedlog je predviđao i izricanje sigurnosnih mjera, i to zapljenu, oduzimanje i uništavanje robe koja je predmet krivotvorenja ili piraterije. Glede nadležnosti sudova u procesima s međunarodnim obilježjem, određena je nadležnost suda države u kojoj oštećenik ima boravište ili sjedište, odnosno nadležnost suda države u kojoj je počinitelj uhićen, kao i nadležnost suda države na čijem je području povreda u cijelosti ili djelomično počinjena. Kod sukoba nadležnosti između više država mora doći do mirnog utvrđivanja nadležnosti suda u jednoj od država, odnosno ako se to ne postigne, nadležni organ Europske unije donijeti će odluku o nadležnosti u konkretnom slučaju. Ova direktiva u navedenom, odnosno izmijenjenom tekstu još nije donesena.

22 Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property law, OJ L 195, 2.6.2004, p. 16.

23 Amended proposal for a Directive of the European parliament and of the Council on criminal measures aimed at ensuring the enforcement of intellectual property rights, COM(2006) 168 final, 26.4.2006. Više o ovom prijedlogu kod Besarović, V., 2007, Nove tendencije u razvoju zaštite prava intelektualne svojine, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, god. LV, 1, str. 62.

24 Treba raditi razliku između krivotvorene robe i piratske robe, pa tako i između pojmova piratstva i krivotvorenja. Pod krivotvorenom robom se smatra: a) roba, uključujući i njezino pakiranje, koja je bez odobrenja obilježena znakom koji je istovjetan žigu valjano registriranom za istu vrstu proizvoda, ili koji se u bitnim obilježjima ne može razlikovati od takvog žiga, i koja time povrjeđuje pravo nositelja tog žiga; b) svaki simbol žiga (logotip, etiketa, naljepnica, brošura, uputstvo za uporabu, jamstveni list i dr.), neovisno je li je podnesen zajedno s robom ili odvojeno, pod istim okolnostima kao i roba navedena u podtočki a) ove točke; c) pakiranje obilježeno žigom krivotvorene robe, a koje se podnosi odvojeno u istim okolnostima kao i roba iz podtočke a). Pod piratskom robom podrazumijeva se roba koja je izrađena ili sadrži primjerke koji su izrađeni bez odobrenja nositelja autorskog prava ili srodnih prava ili nositelja industrijskog dizajna ili bez odobrenja osobe koju je ovlastio nositelj prava, bez obzira jesu li navedena prava registrirana, sukladno zakonu, ako se izradom tih primjeraka povrjeđuje autorsko pravo ili srodna prava ili prava iz industrijskog dizajna koja vrijede u nacionalnom zakonodavstvu.

1.2. ODNOS KAZNENOG PRAVA I PRAVA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA

Pojava novih komunikacijskih mreža, posebice Interneta, donijela je i nove fenomene digitalnog piratstva, prvo na području glazbene industrije, a potom i filmske industrije, dok se najugroženijom čini industrija računalnih programa. Prava industrijskog vlasništva, posebice žig, dizajn i zemljopisna oznaka podrijetla i dalje se više ugrožavaju u materijalnom okružju, dok Internet služi više u svrhu brže i dostupnije ponude i distribucije krivotvorina. Stoga se masovna zloraba na Internetu vezuje najviše uz autorska i srodna prava.²⁵ Povredama ovih prava, s obzirom na njihov intenzitet, teritorijalnu raširenost, često organizirano djelovanje štetnika i tržišne efekte, u bitnome se narušava globalno tržište i lojalni trgovci, kao što se ugrožavaju i interesi, zdravlje i sigurnost potrošača.²⁶

Mnoge države predviđaju uz ostale modalitete zaštite prava intelektualnog vlasništva i kaznenopravne delikte na ovom području. Do posljednjih harmonizacijskih aktivnosti na međunarodnom i europskom planu na području prava intelektualnog vlasništva mogla su se komparativnom analizom *en general* konstatirati tri pristupa kod uređenja ovog pitanja u nacionalnim zakonodavstvima:

- a) sustav posebnog kaznenog prava – po kojem se inkriminacije u svezi povrede prava intelektualnog vlasništva u cijelosti propisuju samo u okviru posebnog kaznenog prava, odnosno u propisima prava intelektualnog vlasništva, što se obrazlaže potrebom boljeg razumijevanja odnosnih kaznenih djela, jer je za pravilnu primjenu propisa koji sadrže inkriminacije s ovog pravnog područja nužno poznavanje njegovih specifičnih pojmova, pa je stoga svrhovitije da propisivanje kaznenih djela bude u uskoj svezi sa drugim normama koje uređuju ovo posebno pravno područje (npr. u Švicarskoj);²⁷
- b) sustav općeg kaznenog prava – kao zakonodavni pristup koji uređuje kaznenopravnu zaštitu prava intelektualnog vlasništva isključivo u općem dijelu kaznenog prava, odnosno u općim kaznenim zakonicima (npr. Italija);

25 Cit. Josipović, I., Matanovac, R., Zaštita prava intelektualnog vlasništva u hrvatskom kaznenom i prekršajnom pravu i prilagodba europskom pravu, u: Matanovac, R. (op. red.) et al., 2006, *Hrvatsko pravo intelektualnog vlasništva u svjetlu pristupa Europskoj uniji*, Zagreb, DZIV & Narodne novine, str. 184.

26 Marko Verović, M., 2010, Usklađenost kaznenopravne zaštite prava industrijskog vlasništva u Republici Hrvatskoj s tendencijama zaštite u Europskoj uniji, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, v. 31, br. 1, str. 647.

27 Za zaštitu autorskog prava u sklopu prava intelektualnog vlasništva kod Krapac, D., 1985, Krivičnopravna zaštita autorskog prava, *Sudska praksa*, 1, str. 74.

- c) mješoviti sustav – kao dobar kompromis dva navedena krajnje su-protstavljena rješenja, koji uređuje kaznenopravnu zaštitu i u općim kaznenim zakonima i u posebnim propisima u području prava intelektualnog vlasništva, na način da su isti propisi usklađeni i da se nadopunjuju na način da se u kaznenim zakonima propisuju teži delikti povrede ovih prava (kaznena djela u užem smislu) dok se u posebnim propisima prava intelektualnog vlasništva sankcioniraju lakši oblici povreda ovih prava (kaznena djela u širem smislu – prekršaji, gospodarski prijestupi).²⁸

U Republici Hrvatskoj odgovornost za delikte u svezi s pravima intelektualnog vlasništva i kompjutorskog kriminaliteta određena je odredbama Kaznenog zakona (*Narodne novine*, br. 125/11, 144/12 i 56/15; u daljnjem tekstu: KZ) i to Glave XXV – Kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka i Glave XXVII – Kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva.

2. KAZNENA DJELA POVREDE INDUSTRIJSKOG VLASNIŠTVA

A) KAZNENO DJELO POVREDE ŽIGA

Odredbom članka 288. KZ-a predviđeno je kazneno djelo povrede žiga kao znaka razlikovanja i prava industrijskog vlasništva, tako da tko protivno propisima o zaštiti žiga u trgovačkom prometu rabi znak koji je istovjetan sa zaštićenim žigom u odnosu na proizvode ili usluge koje su istovjetne s onima za koje je žig registriran ili znak koji je istovjetan ili sličan zaštićenom žigu u odnosu na proizvode ili usluge koji su istovjetni ili slični s onima za koje je žig registriran, ističući znak na proizvodima ili njihovim pakiranjima, nudeći ili stavljajući na tržište ili skladišteći u te svrhe proizvod pod tim znakom ili nudeći ili pružajući usluge pod tim znakom ili uvozeći ili izvozeći proizvode obilježene tim znakom ili rabeći znak na poslovnim proizvodima i u reklamiranju, čime javnost može biti dovedena u zabludu o podrijetlu proizvoda i usluga, i na taj način pribavi

28 Mješoviti sustav zastupljen je primjerice u francuskom pravu. Detaljnije o navedenim sustavima kod Zlatović, D., 2008, *Žigovno pravo*, Zagreb, Vizura, str. 1011–1028. O problemima i dvojabama višediobnih sustava kažnjivih ponašanja, odnosno razlikama i razgraničenjima između kaznenih (ranije krivičnih) djela i prekršaja, odnosno gospodarskih prijestupa opširnije kod Horvatić, Ž., 1986, *Krivična i prekršajna reagiranja na ponašanja koja opravdavaju kažnjivost*, materijali sa XXIV savjetovanja Saveza udruženja za krivično pravo i kriminologiju Jugoslavije, str. 2.

znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.²⁹

Motiv inkriminacije ovog kaznenog djela nije samo u zaštiti prava titulara prava intelektualnog vlasništva, nego i zaštita potrošača i trgovine. Takvim se očitim protupravnim korištenjem tuđih prava prijevarno postupaju, te treće osobe, prije svega kupce ili korisnike usluga, dovodi u zabludu.

Počinitelj može biti svaka osoba (*delicta communia*) te nije potrebno posebno svojstvo subjekta. S obzirom na prirodu kaznenog djela, to će u pravilu biti odgovorna osoba u pravnoj osobi ili trgovac pojedinac, odnosno obrtnik.

Obično kod ovih kaznenih djela nailazimo na sudionike u počinjenju kaznenog djela sukladno odredbama članaka 36–39. KZ-a. Tako se radi o supočiniteljima primjerice u slučaju kada u izvršenju djela sudjeluju proizvođač robe obilježene krivotvorenim žigom, trgovci na veliko i distributeri – trgovci na malo, jer da bi se došli do koristi, potrebno je uspostaviti distribucijski lanac i približiti krivotvorine potencijalnim potrošačima. Pomaganjem u ovim slučajevima smatra se omogućavanje počinitelju da na sredstvima pomagača izvrši povredu žiga, primjerice ustupanjem tiškarskih strojeva na kojima će se otisnuti etikete sa krivotvorenim žigom namijenjene za obilježavanje lažne robe.

Radi se o komisivnom deliktu, dakle djelo se može počiniti samo činjenjem (*delicta commissiva*). Kod ovog djela počinitelj čini nešto što ne bi smio činiti te, stoga, krši prohibitivnu odredbu. U pravilu se radi o krivotvorenju, odnosno neovlaštenoj upotrebi tuđeg žiga za istu ili sličnu vrstu robe u gospodarskom prometu³⁰ ili povredi žiga podražavanjem (imitacija). Međutim, postojanje licencije žiga, odnosno prava na iskorištavanje žiga temeljem članka 709. ZOO-a, otklanja neovlaštenu uporabu žiga, pa se tada ne ostvaruju obilježja kaznenog djela povrede prava industrijskog vlasništva.³¹

Djelo se može počiniti kada se postupa s namjerom (*dolus*). U materiji kaznenog žigovnog prava eventualni umišljaj bit će češći slučaj nego u

29 Zakonsko obilježje znatne imovinske koristi postoji prema pravnom stajalištu Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Su 726 – Iv/1997, kada iznos imovinske koristi stečene kaznenim djelom prelazi 30.000,00 kuna, što je prenizak iznos i ne pridonosi stratificiranju kaznenih djela i njihovih počinitelja. Za raniju legislativu u ovom području vidi Verović, M., 2010, str. 651.

30 Primjerice česte krivotvorine poznatih marki sportske opreme „NIKE”, „PAUL & SHARK”, „LACOSTE” i sl.

31 Vidi presudu Županijskog suda u Koprivnici, broj KŽ-216/03 od 23. rujna 2003, objavljene u Garačić, A., 2008, *Kazneni zakonik u sudskoj praksi*, Posebni dio, Zagreb, Organizator, str. 472.

ostalom kaznenom pravu. U sustavima u kojima je registracija žiga konstitutivni čin priznanja žiga, prevladava pretpostavka da uvijek kada se netko okoristi tuđim zaštićenim žigom, to radi umišljajno, makar to bio i eventualni umišljaj, jer se polazi od činjenice da počinitelj mora znati da vrijeđa tuđe pravo, pa da tako takovu povredu i hoće. Kako se priznati žigovi javno objavljuju, počinitelj se ne bi mogao uspješno braniti da mu postojanje žiga nije bilo poznato, ali mu se mora omogućiti obaranje takove pretpostavke. Dakle, kod procjene oblika krivnje valja voditi računa da se po članku 288. KZ-a zona kaznenog djela odnosi samo na odgovornost u slučaju postupanja počinitelja s ciljem obmanjivanja kupaca, odnosno javnosti.³²

Kazneni postupak za ovo kazneno djelo po službenoj dužnosti pokreće i vodi nadležni državni odvjetnik jer za to postoje opravdani kaznenopravni i kriminalnopolitički razlozi budući da je namjera počinitelja da obmane korisnika ili potrošača (*dolus coloratus*).

Prema odredbi članka 288. stavak 2. KZ-a za pokušaj kaznenog djela povrede žiga iz članka 288. stavak 1. KZ-a počinitelj će se kazniti, čime je novo hrvatsko pravo anticipiralo potencijalna europska rješenja iz još neusvojenog prijedloga Direktive o kaznenim mjerama, prema kojem pokušaj nije kažnjiv samo za kvalificirane oblike kaznenog djela, što je bio slučaj u ranijem hrvatskom KZ-u. Sukladno odredbi članka 288. stavak 3. KZ-a pored kazne, kao obvezne dopunske sigurnosne mjere, izriču se oduzimanje i/ili uništenje predmeta koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenog djela (*instrumenta sceleris*)³³ ili su nastali počinjenjem kaznenog djela (*producta sceleris*). U ove posljednje nisu uključeni predmeti pribavljeni kaznenim djelom budući da su isti predmet oduzimanja imovinske koristi. Da bi došlo do primjene ove mjere, potrebno je utvrditi opasnost da će se isti predmeti opet koristiti za daljnje ili ponovno izvršenje kaznenog djela.³⁴ Pri tome je nebitno da li su ti predmeti vlasništvo počinitelja kaznenog djela ili trećih osoba.³⁵ Kad se izriče ova sigurnosna mjera oduzimanjem predmeta, u sudskoj presudi moraju se precizno opisati i navesti predmeti koji se oduzimaju, od koga se oduzimaju, sve poradi mogućnosti izvršenja takve odluke. Ipak, može se po-

32 Odluka Županijskog suda u Bjelovaru, Kž-285/00, od 18. siječnja 2001, *Sudska praksa Županijskog suda u Bjelovaru*, 26/01, V. Garačić, A., 2008, str. 471.

33 Vidi presudu Županijskog suda u Virovitici, broj Kž-99/05-3, od 4. srpnja 2005, objavljeno u Mršić, G., 2007, *Kazneno djelo povrede prava industrijskog vlasništva*, *Informator*, Zagreb, br. 5578–5579, od 22. i 25.8.2007, str. 8.

34 Vidi odluku Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj II Kž-346/02, od 17. rujna 2002.

35 Isto kod Pavišić, B., Veić, P., 1999, *Komentar Kaznenog zakona*, MUP RH i Policijska akademija, Zagreb, str. 228.

stupiti i bez ovih mjera kada sud odluči da će se uporabljeni znak učiniti nerazpoznatljivim, a predmete koji su nastali počinjenjem djela uporabiti u humanitarne svrhe.

Prema odredbi članka 290. KZ-a, na zahtjev oštećenika, kad ovaj za to ima opravdan interes, presuda za kaznena djela protiv žiga, kao i za sva ostala kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva će se javno objaviti o trošku počinitelja, dok se način objavljivanja određuje presudom. Naime, krivotvorine žiga često se reklamiraju i nude putem sredstava javnog priopćenja pa bi, radi neutraliziranja tržišnog efekta tog djela i moguće zabune kod potrošača, bilo moguće na odgovarajući način primijeniti objavu presude i u ovim slučajevima, uvažavajući posebnosti objavljivanja sadržaja kojim je počinjeno kazneno djelo. Javno objavljivanje presude predviđaju i austrijski i švicarski i njemački zakoni kojima se propisuju ova kaznena djela.

B) KAZNENO DJELO POVREDE PRAVA NA IZUM

Kazneno djelo povrede prava na izum iz članka 287. stavak 1. KZ-a čini onaj tko neovlašteno podnese prijavu za registraciju patenta ili u njoj protivno propisima o zaštiti patenta ne navede ili lažno navede izumitelja ili neovlašteno učini dostupnim javnosti izum prije nego što je on zakonito objavljen javnosti, te će se kazniti kaznom zatvora do jedne godine.

Nadalje, prema odredbi članka 287. stavak 2. KZ-a, tko protivno propisima o zaštiti patenta izrađuje, nudi na prodaju, prodaje, rabi, izvozi, uvozi, ili skladišti u te svrhe proizvod izrađen prema izumu koji je zaštićen patentom ili svjedodžbom o dodatnoj zaštiti ili primjenjuje ili nudi primjenu postupka koji je predmet zaštićenog izuma ili nudi na prodaju, prodaje, rabi, izvozi, uvozi ili skladišti u te svrhe proizvod koji je izravno dobiven postupkom koji je predmet izuma i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. Za pokušaj kaznenog djela iz članka 287. stavak 2. KZ-a počinitelj će se kazniti.

Kaznenim djelom iz članka 287. stavak 1. KZ-a zaštićuju se izumiteljska moralna prava u svezi patenta, kao posebnog prava industrijskog i intelektualnog vlasništva u svezi s određenim registriranim izumom. Postupak zaštite izuma provodi se u formalnom postupku registracije patenta pred nadležnim državnim tijelom, kod nas je to Državni zavod za intelektualno vlasništvo, koji postupak je složen, dugotrajan i skup. Kako se patent stječe tek činom registracije i upisom u odgovarajući patentni registar, izum koji se želi zaštititi patentom je prije i za vrijeme trajanja tog postupka podložan povredama i zlouporabama. S obzirom da se potenci-

jalno registrabilnim izumom, koji predstavlja novost i tehnički je uporabljiv, mogu *pro futuro* ostvariti značajni gospodarski i financijski učinci u korist njegovog stjecatelja, svakako je moguće očekivati da netko već u tijeku registracije javno obznani ključne aspekte izuma ili neovlašteno podnese prijavu za priznanje patenta. Ovakva djela grub su zahvat u ranija prava podnositelja prijave ili stvarnog izumitelja, te je nužno ta prava tzv. očinstva ili paterniteta štiti i mjerama kaznene politike i prava. Međutim, kaznenopravna zaštita je u ovim slučajevima relativno učinkovita, posebice zbog dugotrajnosti postupaka priznavanja patenta, te činjenice da su tzv. privremena prava iz prijave nepodobna osnova za kazneno gonjenje.³⁶

Kod djela iz članka 287. stavak 2. KZ-a kojim se štite imovinska prava izumitelja kažnjavaju se samo teži oblici (pribavljena znatna korist, odnosno nanijeta znatna šteta) kako bi se izbjeglo dvostruko kažnjavanje sukladno presudi Maresti. Ovdje se govori uz proizvode zaštićene registriranim patentom i o proizvodima zaštićenim svjedodžbom o dodatnoj zaštiti koji vrijede za lijekove namijenjene ljudima ili životinjama od dana stupanja Republike Hrvatske u Europsku uniju (1. srpnja 2013). Svjedodžba o dodatnoj zaštiti produžuje vrijeme zaštite izuma lijeka i pesticida na dodatno razdoblje od maksimum pet godina. Do sada se govorilo o proizvodima, sad je to pojašnjeno sintagmom „proizvod izrađen prema izumu”, a to obuhvaća i proizvode koji nisu identični izumu, već ga vjerno oponašaju.

Počinitelj ovog djela može biti svaka osoba koja to djelo počini namjerno, bilo izravnom ili neizravnom namjerom,³⁷ pa se radi o tzv. *delictum communiunum*.³⁸

C) POVREDA REGISTRIRANE OZNAKE PODRIJETLA

Prema članku 289. KZ-a tko protivno propisima rabi oznaku izvornosti, oznaku zemljopisnog podrijetla proizvoda i usluga ili oznaku tradicionalnog ugleda poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

Predmeti koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje ovog kaznenog djela će se oduzeti, a predmeti koji su nastali počinjenjem ovog kaznenog djela će se oduzeti i uništiti, osim ako sud odluči da će se upo-

36 Tako i Josipović, I., Matanovac, R., 2006, str. 202.

37 Tako i Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić, P., 2007, *Komentar Kaznenog zakona*, III izdanje, Zagreb, Narodne novine, str. 573.

38 Tako i Bačić, F., Pavlović, Š., 2001, *Kazneno pravo: posebni dio*, Zagreb, Informator, str. 249.

rabljena oznaka učiniti nerazpoznatljivom, a predmeti koji su nastali počinjenjem djela uporabiti u humanitarne svrhe.

D) POVREDA INDUSTRIJSKOG DIZAJNA

Pravna zaštita industrijskog dizajna uređena je u Republici Hrvatskoj odredbama Zakona o industrijskom dizajnu (*Narodne novine*, br. 173/03, 76/07, 30/09 i 49/11), Pravilnika o industrijskom dizajnu (*Narodne novine*, br. 72/04, 117/07, 66/11 i 125/13), Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (*Narodne novine*, br. 167/03, 79/07, 80/11, 141/13 i 127/14), posebnim propisima o upravnim pristojbama i posebnim troškovima na ovom području te drugim suspidijarnim propisima.³⁹ Prema zakonskoj definiciji „dizajn” znači vanjski izgled proizvoda u cijelosti ili dijela proizvoda koji proizlazi iz njegovih obilježja, osobito crta, kontura (obrisa), boja, oblika, teksture i/ili materijala samoga proizvoda i/ili njegove ornamentacije. Proizvod pri tome znači bilo koji industrijski ili zanatski predmet uključujući, između ostalog, dijelove namijenjene uklapanju u složeni proizvod, pakiranje, opremu knjiga, grafičke simbole i tipografske oblike slova, ali isključujući računalne programe. U Republici Hrvatskoj je prihvaćeno anglosaksonsko viđenje industrijskog dizajna kao jedinstvenog intelektualnog vlasništva koje se štiti jednom prijavom, te on objedinjava raniju zakonsku podjelu na model i uzorak koja vrijedi za tradicionalnu francusku doktrinu na ovom području.

Industrijskim dizajnom štiti se dizajn u onoj mjeri u kojoj je nov („prior art”) i u kojoj ima individualan karakter. Dizajn se smatra novim ako nijedan istovjetni dizajn nije bio učinjen dostupnim javnosti prije datuma podnošenja prijave za registraciju industrijskoga dizajna ili, ako je zatraženo pravo prvenstva, prije datuma priznatog prvenstva. Smatra se da dizajn ima individualan karakter ako se ukupni dojam koji ostavlja na upućenog korisnika razlikuje od ukupnog dojma koji na takva korisnika ostavlja bilo koji dizajn koji je bio učinjen dostupnim javnosti prije datuma podnošenja prijave industrijskoga dizajna ili, ako je zatraženo pravo prvenstva, prije datuma priznatog prvenstva. Pri ocjeni individualnog karaktera dizajna mora se uzeti u obzir stupanj slobode koju je dizajner imao pri stvaranju dizajna.⁴⁰ Industrijski dizajn stječe se donošenjem rješenja o registraciji industrijskoga dizajna i upisom u odgovarajući registar koji vodi Državni zavod.

39 Matanovac Vučković, R., 2008, *Zbirka propisa u području prava intelektualnog vlasništva – autorsko i srodna prava, patent, žig, industrijski dizajn, topografije, oznake*, Zagreb, Narodne novine & DZIV, str. 339.

40 Čizmić, J., 1998, *Ogledi iz prava industrijskog vlasništva*, Split, Tehnološki centar Rijeka – Tiskara Maslina Split, str. 399.

Dizajn koji je zaštićen industrijskim dizajnom bit će također pogodan i za autorskopravnu zaštitu od trenutka njegova stvaranja ili fiksiranja u bilo kojem obliku, ako udovoljava uvjetima određenim zakonom koji uređuje područje autorskog i srodnih prava. U tom slučaju ovakvu zaštitu dizajn uživa od samog trenutka nastanka i bez posebnog postupka registracije.⁴¹

Raniji hrvatski Kazneni zakon iz 1997. godine u članku 285. predviđao je i kaznenopravnu zaštitu u slučaju povrede modela ili uzorka, koji pojmovi su u cijelosti zamijenjeni zakonskim pojmom industrijskog dizajna. Povreda industrijskog dizajna pokrivena je u pozitivnom hrvatskom pravu prekršajnom odgovornošću iz članka 58. stavak 1. Zakona o industrijskom dizajnu, pa novi Kazneni zakon iz 2011. više ne sadrži izričito kazneno djelo povrede industrijskog dizajna. Međutim, kaznenopravna zaštita nije time u cijelosti isključena, jer ukoliko industrijski dizajn udovoljava uvjetima za autorskopravnu zaštitu, samim time u slučaju povrede industrijskog dizajna moguć je kazneni progon u smislu odredbi novog KZ-a koje uređuju kaznena djela povrede autorskog prava.

3. KAZNENA DJELA POVREDE AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

Autorska prava podložna su brojnim povredama, samo što se modaliteti povreda mijenjaju tijekom vremena i zahvaljujući tehnološkom razvoju, koji uz svoje pozitivne strane nosi i uporabu tehnoloških novina u svrhu počinjenja kaznenih djela.⁴²

A) POVREDA OSOBNIH PRAVA AUTORA ILI UMJETNIKA IZVOĐAČA

Prema članku 284. stavak 1. KZ-a tko protivno propisima kojima se uređuje autorsko i srodna prava pod krivim imenom, svojim imenom ili imenom drugoga označi tuđe autorsko djelo ili protivno autorovoj zabrani označi djelo autorovim imenom te ga objavi ili se koristi njime ili dopusti da se to učini, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

Navedenom kaznom kaznit će se tko protivno propisima kojima se uređuje autorsko i srodna prava pod krivim imenom, svojim imenom ili imenom drugoga označi tuđu izvedbu umjetnika izvođača ili je protivno

41 Verona, A., 1978, str. 144.

42 O novim tehničkim mjerama zaštite detaljnije kod Verović, M., 2010, str. 661.

zabrani umjetnika izvođača označi imenom umjetnika izvođača te je objavi ili se koristi njome ili dopusti da se to učini.

Također, istom kaznom kaznit će se tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava unese dijelove tuđeg autorskog djela ili tuđe izvedbe umjetnika izvođača u svoje autorsko djelo ili u svoju izvedbu s ciljem pribavljanja koristi ili nanošenja štete.

Kazneno djelo povrede osobnih prava autora ili umjetnika izvođača progoni se po prijedlogu oštećenika ili druge zainteresirane osobe (strukovne udruge, sveučilišta, fakulteta, HAZU i sl.), jer se može raditi o povredi moralnih prava umrle osobe ili stranca koji nisu u prilici dati takav prijedlog, a ipak postoji potreba za zaštitom njihovih moralnih prava.

Ovdje se radi o povredi moralnih (osobnih) prava autora. Sukladno članku 13. stavak 2. ZAPSP-a osobna prava uključuju moralna prava. Kazneno djelo iz članka 284. stavak 1. KZ-a je zapravo pandan kaznenom djelu lažnog predstavljanja, ali u sferi zaštite autorskih prava. Objavljivanje pod krivim imenom znači objavljivanje pod izmišljenim, nepostojećim imenom. Kažnjava se ne samo osoba koja označi i objavi tuđe djelo kao svoje, odnosno pod krivim imenom ili imenom drugoga, već i osoba koja to dopusti. Ove odredbe su u novom KZ-u sužene i samo na ona ponašanja koja nisu pokrivena prekršajnim zakonodavstvom, a koja po svojoj težini (lažno predstavljanje, a u određenim slučajevima i krađe) zaslužuju biti kazneno djelo.

Za počinjenje kaznenog djela protiv autorskog i srodnih prava potrebna je izravna namjera.⁴³

B) NEDOZVOLJENA UPORABA AUTORSKOG DJELA ILI IZVEDBE UMJETNIKA IZVOĐAČA

Prema odredbi članka 285. stavak 1. KZ-a tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava reproducira, preradi, distribuira, skladišti ili poduzima druge radnje radi distribucije ili priopći javnosti na bilo koji način tuđe autorsko djelo ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.⁴⁴

43 O tome vidjeti više Josipović, I., Matanovac, R., 2007, *Zaštita prava intelektualnog vlasništva u hrvatskom kaznenom i prekršajnom pravu i prilagodba europskom pravu*, Zbornik radova *Hrvatsko pravo intelektualnog vlasništva u svjetlu pristupa Europskoj uniji*, Zagreb, DZIV & Narodne novine, str. 194. Vidi i presudu Okružnog suda u Zagrebu, KŽ-363/99 od 11. svibnja 1999. Citirano prema Garačić, A., 2001, *Kazneni zakon u sudskoj praksi*, Zagreb, str. 289.

44 Zlatović, D., 2012, *Novine u kaznenopravnoj zaštiti intelektualnog vlasništva*, *Informatator*, 6056, od 21.03, str. 9.

Ovom kaznom kaznit će se tko protivno propisima kojima se uređuje autorsko i srodna prava fiksira tuđu nefiksiranu izvedbu umjetnika izvođača, reproducira, preradi, distribuira, skladišti ili poduzima druge radnje radi distribucije tuđe fiksirane izvedbe umjetnika izvođača ili priopći javnosti na bilo koji način tuđu fiksiranu ili nefiksiranu izvedbu umjetnika izvođača ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu.

Također, istom kaznom kaznit će se tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava osujećuje tehničke mjere za zaštitu prava autora i umjetnika izvođača ili ukloni ili preinači podatke o upravljanju tim pravima i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu.

Za ovaj pokušaj ovih kaznenih djela počinitelj će se kazniti.

Predmeti koji su bili namijenjeni ili uporabljani za počinjenje ovih kaznenih djela će se oduzeti, a predmeti koji su nastali počinjenjem tih kaznenih djela će se uništiti osim ako onaj čije je pravo povrijeđeno zatraži njihovu predaju uz naknadu koja ne može biti viša od troškova njihove proizvodnje. Naknada je prihod državnog proračuna i koristit će se za suzbijanje kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva.

Ovdje se štite imovinska prava autora (članak 285. stavak 1. KZ-a) i umjetnika izvođača (članak 285. stavak 2. KZ-a). Da bi se izbjegla preklapanja sa prekršajnim odredbama iz ZAPSP-a propisano je kažnjavanje samo u slučajevima u kojima je došlo do namjernog pribavljanja imovinske koristi, odnosno nanošenja imovinske štete.

Odredba članka 285. KZ-a je blanketna norma. Budući da se radi o djelu iz koristoljublja, uz kaznu zatvora po općim odredbama može se izreći i novčana kazna.

C) POVREDA DRUGIH AUTORSKOM SRODNIH PRAVA

Prema odredbi članka 286. stavak 1. KZ-a tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava reproducira, distribuira, skladišti ili poduzima druge radnje radi distribucije, ili stavi na raspolaganje javnosti tuđi fonogram ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.⁴⁵

Ovom kaznom kaznit će se tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava reproducira, distribuira, skladišti ili poduzima druge radnje radi distribucije, ili javno prikaže ili stavi na raspolaganje

45 Tako Pavlović, Š., 2012, *Kazneni zakon*, Rijeka, Libertin naklada, str. 286.

javnosti tuđi videogram ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu.

Navedenom kaznom kaznit će se tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava reemitira tuđe emitiranje, ili javno priopći tuđe emitiranje uz plaćanje ulaznica ili stavi na raspolaganje javnosti tuđe emitiranje ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu.

Također, istom kaznom kaznit će se tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava osujećuje tehničke mjere za zaštitu srodnih prava proizvođača fonograma, videograma ili organizacija za radiodifuziju ili ukloni ili preinači podatke o upravljanju tim pravima ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu.

Za pokušaj ovog kaznenog djela počinitelj će se kazniti.

Predmeti koji su bili namijenjeni ili uporabljani za počinjenje ovog kaznenog djela će se oduzeti, a predmeti koji su nastali počinjenjem tih kaznenih djela će se uništiti osim ako onaj čije je pravo povrijeđeno zatraži njihovu predaju uz naknadu koja ne može biti viša od troškova njihove proizvodnje. Naknada je prihod državnog proračuna i koristit će se za suzbijanje kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva.

Sukladno zahtjevima presude Maresti⁴⁶ zadržano je kažnjavanje samo težih slučajeva u kojima je ostvarena imovinska korist, odnosno nanijeta šteta u predloženom iznosu. Ostali slučajevi su pokriveni prekršajnom odgovornošću iz članka 189. stavak 1. t. 6, 7. i 8. ZAPSP-a.

U svojoj fenomenologiji ova se kaznena djela najčešće pojavljuju kao neovlašteno reproduciranje i umnožavanje, neovlašteno priopćavanje javnosti, te neovlašteno stavljanje u promet autorskih djela, s tim da su ove povrede ograničene mogućnošću stvaranja tzv. privatnih kopija i privremeno reproduciranje autorskog djela sukladno članku 81. ZAPSP-a. Naročito se apostrofira pojavnost stavljanja određenih autorskih sadržaja na uvid i raspolaganje javnosti posredstvom Interneta. Direktivom 2000/31/EZ o elektroničkoj trgovini određuju se slučajevi kada Internet Service Provider (ISP) ne odgovara za sadržaj koji prenosi i povrede koje se u svezi s tim događaju na mreži.⁴⁷

46 Vijeće Europe, Europski sud za ljudska prava, Prvi odjel, Predmet *Maresti protiv Hrvatske*, Zahtjev br. 55759/07, Strasbourg, 25. 6. 2009, (www.pravo.unizg.hr/.../ESLJP_Maresti_protiv_Hrvatske%5B1%5D.pdf, 6. 6. 2015).

47 Directive 2000/31/EC created the basic legal framework for electronic commerce in the Internal Market (E-Commerce Directive), OJ L 178, 17.7.2000, pp. 1–16.

4. KOMPJUTORSKI KRIMINALITET

4.1. KONVENCIJSKA RJEŠENJA

Povijest kompjutorskog kriminala datira od ranih sedamdesetih godina 20. stoljeća, da bi tek tijekom osamdesetih i devedesetih godina 20. stoljeća kompjutorski kriminal postao ozbiljan problem u mnogim društvima.⁴⁸

Kompjutorski kriminal se može definirati kao oblik kriminalnog ponašanja, kod koga se korištenje kompjutorske tehnologije i informatičkih sustava manifestira kao način izvršenja kaznenih djela, ili se kompjutor manifestira kao način izvršenja kaznenih djela, ili se kompjutor uporabljuje kao sredstvo ili cilj izvršenja, čime se ostvaruje neka u kaznenopravnom smislu relevantna posljedica.

Kompjutorski kriminal se može odrediti i nabrojanjem njegovih javnih oblika kao što su: neovlašten upad u kompjutorske mreže, ugrožavanje privatnosti, industrijska špijunaža, piraterija softwarea, i druga djela gdje je kompjutor važan čimbenik.

Kao prepoznati pojavni oblici kompjutorskog kriminala se manifestiraju: 1. upad u kompjutorske mreže, 2. industrijska špijunaža, 3. piraterija softwarea, 4. dječja pornografija, 5. bombardiranje e-mail porukama, 6. preuzimanje passworda, 7. imitiranje drugog kompjutora radi neovlaštenog upada, 8. prijevara s kreditnim karticama.

Ovaj kriminal dijeli se u tri kategorije: 1. neautorizirano korištenje kompjutora, 2. izrada štetnih kompjutorskih programa, 3. uznemiravanje u cyber-prostoru.

48 Konzultiraj za detaljnije informacije Dragičević, D., 2015, *Pravna informatika i pravo informacijskih tehnologija*, Narodne novine, Zagreb, str. 165. i dalje. Pod krivotvorenom robom se smatra: a) roba, uključujući i njezino pakiranje, koja je bez odobrenja obilježena znakom koji je istovjetan žigu valjano registriranom za istu vrstu proizvoda, ili koji se u bitnim obilježjima ne može razlikovati od takvog žiga, i koja time povrjeđuje pravo nositelja tog žiga u Republici Hrvatskoj; b) svaki simbol žiga (logotip, etiketa, naljepnica, brošura, uputstvo za uporabu, jamstveni list, i dr.), neovisno je li je podnesen zajedno s robom ili odvojeno, pod istim okolnostima kao i roba navedena u podtočki a) ove točke; c) pakiranje obilježeno žigom krivotvorene robe, a koje se podnosi odvojeno u istim okolnostima kao i roba iz podtočke a) ove točke.

Piratska roba jest roba koja je izrađena ili sadrži primjerke koji su izrađeni bez odobrenja nositelja autorskog prava ili srodnih prava ili nositelja industrijskog dizajna ili bez odobrenja osobe koju je ovlastio nositelj prava, bez obzira jesu li navedena prava registrirana, sukladno Zakonu, ako se izradom tih primjeraka povrjeđuje autorsko pravo ili srodna prava ili prava iz industrijskog dizajna koja vrijede u Republici Hrvatskoj.

Kao specifični oblici kompjutorskog kriminala javljaju se: 1. kompjutorska prijevarena, 2. kompjutorsko krivotvorenje, 3. kompjutorsko oštećenje, kompjutorska sabotaza, 4. nedozvoljen pristup, nedopušteno unošenje, 5. nedopušteno reproduciranje zaštićenog kompjutorskog programa, 6. neautorizirano reproduciranje zaštićene topografije, 7. promjena kompjutorskih podataka ili kompjutorskih programa, 8. kompjutorska špijunaža, 9. neautorizirano korištenje kompjutora, i 10. neautorizirano korištenje zaštićenih kompjutorskih programa i topografije. Kao javni oblici kompjutorskog kriminaliteta prepoznati su i: 1. protupravna uporaba usluga i neovlašteno pribavljanje informacija, 2. kompjutorske prijevare, 3. kompjutorske sabotaze i kompjutorski terorizam, i 4. provaljivanje u kompjutorske sustave.

Pravna regulativa kompjutorskog kriminala datira od druge polovine osamdesetih godina 20. stoljeća kada je Kongres SAD-a izglasao 1986. godine Zakon o kompjutorskoj prijevare i zlouporabi i Zakon o privatnosti elektronskih komunikacija, a od tada do danas intenzivirala se aktivnost u okrilju međunarodnih tijela i organizacija u cilju stvaranja preduvjeta za sprječavanje i kažnjavanje počinitelja kaznenih djela kompjutorskog (računalnog) kriminala.⁴⁹

Problemi suradnje na međunarodnoj razini na planu suzbijanja javnih oblika kriminaliteta u ovom području ogledaju se u sljedećem:

- globalna suglasnost oko načina tretiranja i svladavanja ovog kriminala,
- globalna suglasnost oko pravnog definiranja,
- ekspertiza u područjima policijske, proceduralne i sudske aktivnosti,
- neodgovarajući način određivanja pravnih ovlaštenja,
- različita nacionalna proceduralna prava,
- transnacionalni karakter mnogih djela ovog kriminala,
- dogovor o suradnji i teškoće u zajedničkoj provedbi istrage.

Temeljne osobitosti kompjutorskog kriminala su sljedeće:

1. zbog prirode ovih djela izuzetno je teško pravovremeno otkrivanje, u vrlo malom postotku, i to najčešće slučajno;
2. vrlo mali broj žrtava objavljuje počinjena djela, kako ne bi izgubili povjerenje korisnika, odnosno potrošača i partnera;

49 Derenčinović, D., 2003, Prikaz kolokvija AIDP-a o kibernetičkom kriminalu, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 10, br. 1, str. 224.

3. višestruka depersonalizacija kriminala, jer žrtve često nisu ljudske, a počinitelje je gotovo nemoguće otkriti;
4. posebna motivacija, najčešće izazov, više nego zbog činjenja štete ili ostvarivanja koristi;
5. lako ostvarljiva brza dobit, bilo u novcu ili u potrebnim podacima, ucjenjivanje i sl.;
6. broj potencijalnih i visoko obrazovanih počinitelja sve je veći, zahvaljujući i širokoj mogućnosti informatičke izobrazbe;
7. stalno se pomjera donja starosna granica počinitelja;
8. svaka nova tehnologija donosi novu mogućnost njene zlouporabe (*hacking*,⁵⁰ *phreaking*, *cracking*, virusi, crvi, logičke bombe, trojanci);
9. nove dimenzije, velika pokretljivost, globalni prostor;
10. izostanak svake profesionalne etike, s obzirom da su ove zlouporabe još uvijek relativna novina u društvu, tako da ih je nemoguće ocjeniti kao moralne grješke.

Vijeće Europe usvojilo je Konvenciju o kibernetičkom (cyber) kriminalu u studenom 2001. Ovim dokumentom apostrofirana je potreba međudržavne suradnje i suradnje s privatnim sektorom u borbi protiv kibernetičkog (kompjutorskog, elektronskog, računalnog) kriminaliteta, kao i potreba zaštite legitimnih interesa svih osoba vezano za uporabu i razvoj informacijskih tehnologija.⁵¹

Ova konvencija je prva međunarodna konvencija o kriminalnim djelima počinjenim putem Interneta i drugih računalnih mreža, te uključuje

50 U rječniku kompjutorskog podzemlja, *hacking* se odnosi na dvije aktivnosti: pokušaj nedopuštenog pristupa kompjutorskom sustavu, te istraživanje i nedopuštena uporaba kompjutorskog sustava. *Hacking* se određuje kao proces u kome neka osoba provodi nelegalan upad u kompjutorski ili komunikacijski sustav i tamo koristi podatke, ostavlja poruke, starta programe, briše ili ispravlja programe i informacije, odnosno *hacking* je takav pristup kompjutorskom ili komunikacijskom sustavu za koji ne postoji dozvola njegovog vlasnika. Na današnjem stupnju razvitka, *hacking* se definira kao neovlašteni upad u kompjutorske ili telekomunikacijske sustave i neovlašteni uporaba kompjutorskih ili telekomunikacijskih resursa (čitavanje, kopiranje, izmjena, brisanje, ubacivanje podataka i programa ili elektronsko presretanje podataka u njihovoj transmisiji) u cilju nezakonite manipulacije rezultatima navedenih aktivnosti (osobna uporaba, prijenos uporabe na druge osobe, prodaja, ucjena, terorizam i sl.). Detaljnije o tome kod Kokot, I., 2014, Kaznenopravna zaštita računalnih sustava, programa i podataka, *Zagrebačka pravna revija*, 3, str. 309.

51 Detaljnije o Konvenciji kod Dragičević, D., 2015, *Pravna informatika i pravo informacijskih tehnologija*, Zagreb, Narodne novine, str. 197. i Vojković, G., Štambuk-Sunjić, M., 2006, Konvencija o kibernetičkom kriminalu i Kazneni zakon Republike Hrvatske, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 43 (81), str. 123–136.

računalne prijevare, povrede sigurnosti računalnih podataka, sustava i komunikacijskih mreža, dječju pornografiju i kršenja autorskih prava.⁵²

Tako predviđena kaznena djela možemo grupirati u nekoliko grupa i to:

- grupu djela protiv tajnosti, nepovredivosti i dostupnosti podataka spremljenih na računalima i samih sustava (ovdje spadaju takve povrede kao što su neovlašten pristup računalu, neovlašteno presretanje podataka, neovlašteno mijenjanje i uništavanje podataka, zloupotreba računala i programa radi počinjenja kažnjivih djela, ometanje nesmetanog rada računala itd.);
- kaznena djela poput prijevare i krivotvorenja uz pomoć računala;
- kaznena djela vezana uz sadržaj podataka na računalima, prvenstveno uz distribuciju i širenje dječje pornografije;
- djela vezana uz kršenje autorskih i srodnih prava.

U Konvenciji je posebno navedena obveza zemalja potpisnica da u svoj pravni poredak unesu i odredbe koje će omogućiti pristup i pretragu podataka na računalima korisnika osumnjičenih za počinjenje nekog kibernetičkog kaznenog djela.

Posebno treba ukazati na kaznena djela protiv tajnosti, nepovredivosti i dostupnosti podataka spremljenih na računalima i samih računala iz čl. 2. do 6. Konvencije:

1. Kazneno djelo neovlaštenog pristupa (Illegal Access, članak 2),
2. Kazneno djelo neovlaštenog presretanja podataka (Illegal Interception, članak 3),
3. Kazneno djelo mijenjanja sadržaja, brisanja ili oštećenja podataka (Data Interference, članak 4),
4. Kazneno djelo ometanja normalnog rada računala (System Interference, članak 5),
5. Kazneno djelo proizvodnje, prodaje, distribucije ili upotrebe uređaja dizajniranih u svrhu počinjenja nekog od prethodno navedenih kaznenih djela (Misuse of devices, članak 6).

Kod kaznenog djela krivotvorenja, kao elementi dispozicije navedeni su namjera, te bespravno oštećenje, brisanje ili izmjena podataka sa svrhom da se ti podaci smatraju ispravnima i zakonski važećima da bi se stekla neka protupravna korist.⁵³

52 Tako i Surčulija, J., 2004, *Evropski pravni okvir za elektronske komunikacije*, Beograd, Centar za razvoj Interneta, str. 61.

53 Cit. prema CARNet, Prikaz kaznenog zakonodavstva s područja kompjutorskog kriminaliteta, CCERT-PUBDOC-2003.

Kod kaznenog djela prijevare počinjene pomoću računala u dispoziciju je uključena i mogućnost počinjenja pomoću unosa, izmjene, brisanja i oštećenja podataka, kao i svako drugo utjecanje na normalan rad računala. Kod ovog kaznenog djela traži se postojanje namjere stjecanja protupravne imovinske koristi.

4.2. KAZNENA DJELA PROTIV RAČUNALNIH SUSTAVA, PROGRAMA I PODATAKA

U hrvatskom Kaznenom zakonu iz 2011. ovoj zaštiti posvećena je cijela Glava XXV – Kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka.⁵⁴

a) Neovlašteni pristup

Prema odredbi članka 266. stavak 1. KZ-a kazneno djelo neovlaštenog pristupa čini onaj tko neovlašteno pristupi računalnom sustavu ili računalnim podacima, te će se kazniti kaznom zatvora do dvije godine. Tko kazneno djelo počini u odnosu na računalni sustav ili računalne podatke tijela državne vlasti, Ustavnog suda Republike Hrvatske i međunarodne organizacije koje je Republika Hrvatska član, tijela jedinica lokalne ili područne (regionalne) samouprave, javne ustanove ili trgovačkog društva od posebnog javnog interesa, kaznit će se za takav kvalificirani oblik ovog kaznenog djela kaznom zatvora do tri godine, to iz razloga i s obzirom na tajnost i važnost podataka koji se prikupljaju i obrađuju u javnom sektoru. Počinitelj će se kazniti i za pokušaj kaznenog djela neovlaštenog pristupa, koje se progoni po prijedlogu.

Ovim kaznenim djelom sankcionira se tzv. *hacking*, tj. nezakonit pristup tuđem računalnom sustavu, te računalnim podacima. U svijetu postoje različiti pristupi, pa tako neki kažnjavaju već sam neovlašten pristup, drugi to uvjetuju postojanjem zaštitnih mjera, treći pribavljanjem, izmjenom ili oštećenjem podataka, dok četvrti traže da je prouzročena makar i najmanja šteta.⁵⁵ Razlog za sankcioniranje neovlaštenog pristupa je taj što je njegova realizacija najčešće preduvjet za činjenje nekog težeg kaznenog djela. U koncipiranju ovog kaznenog djela hrvatski je

54 O kaznenopravnoj zaštiti prava intelektualnog vlasništva i računalnih sustava i programa prema ranijem hrvatskom kaznenom zakonodavstvu detaljnije kod Zlatović, D., 2011, Kaznenopravna zaštita u području prava intelektualnog vlasništva i kompjutorskog prava, 1. i 2. dio, *Informator*, 6012, od 19.10, str. 13–14. i *Informator*, 6013, od 22.10, str. 11. i 12.

55 Vidi obrazloženje iz Konačnog prijedloga Kaznenog zakona, P.Z.E. br. 866, (<http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=41259>, 25.4.2013).

zakonodavac slijedio rješenja iz članka 2. Konvencije o kibernetičkom kriminalu.

b) Ometanje rada računalnog sustava

Kazneno djelo ometanja rada računalnog sustava počinio će onaj tko prema članku 267. stavak 1. KZ-a onemogući ili oteža rad ili korištenje računalnog sustava, računalnih podataka ili programa ili računalnu komunikaciju, te će se kazniti kaznom zatvora do tri godine. Predviđeno je kažnjavanje i za pokušaj ovog kaznenog djela.

Ovim kaznenim djelom sankcionira se ometanje rada računalnog sustava, računalnih podataka ili programa te računalne komunikacije na način da se ovlaštenim korisnicima onemogući nesmetano korištenje njegovih resursa ili međusobna komunikacija. Pritom se ne mora ugroziti integritet ili tajnost podataka koji se nalaze unutar sustava. Radnja kaznenog djela čini se prenošenjem, oštećivanjem, brisanjem, kvarenjem, mijenjanjem ili činjenjem neupotrebljivim računalnih podataka, a najčešće *hacking* se sastoji od istovremenog slanja podataka s većeg broja računala. Takvi su npr. distribuirani napadi uskraćivanja usluga (tzv. DOS napadi). S obzirom na sve širi prijelaz na elektroničko poslovanje, daljinski i online rad, sprječavanje ili ograničavanje dostupnosti takvih sustava i podataka pohranjenih unutar njih može ugroziti njihovo nesmetano korištenje i nanijeti goleme štete osobama koje takve usluge koriste ili pružaju.⁵⁶ I ovdje je hrvatski zakonodavac nacionalno kazneno zakonodavstvo uskladio s rješenjima, odnosno konkretno sa odredbom članka 5. Konvencije o kibernetičkom kriminalu.

c) Oštećenje računalnih podataka

Prema odredbi članka 268. KZ-a tko neovlašteno u cijelosti ili djelomično ošteti, izmijeni, izbriše, uništi, učini neupotrebljivim ili nedostupnim ili prikaže nedostupnim tuđe računalne podatke ili programe, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. Kažnjava se i počinitelj pokušaja ovog kaznenog djela. Ovim se djelom sankcioniraju sve one radnje kojima se neovlašteno zadire u cjelovitost računalnih podataka ili programa, pri čemu nije važno je li im počinitelj neposredno pristupio ili je to učinio npr. izradom i prijenosom nekog malicioznog programa (npr. kompjutorskog virusa ili crva). Ova odredba je usklađena s člankom 4. Konvencije o kibernetičkom kriminalu, te s člankom 4. Okvirne odluke 2005/222/JHA, od 24. veljače 2005. godine.⁵⁷

56 Vidi obrazloženje iz Konačnog prijedloga Kaznenog zakona, P.Z.E. br. 866, (<http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=41259>, 25.4.2013).

57 Pavlović, Š., 2012, str. 580.

d) Neovlašteno presretanje računalnih podataka

Prema odredbi članka 269. KZ-a tko neovlašteno presretne ili snimi nejavni prijenos računalnih podataka, uključujući i elektromagnetsku emisiju računalnog sustava, ili drugome učini dostupnim tako pribavljene podatke, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. Kažnjava se i počinitelj pokušaja ovog kaznenog djela, a podaci koji su nastali počinjenjem ovog kaznenog djela će se uništiti. Ovim se djelom sankcionira neovlašteno presretanje komunikacije prema računalnom sustavu, iz njega ili unutar njega, odnosno između udaljenih računalnih sustava, njihovo snimanje, te činjenje takvih podataka dostupnim trećim osobama. Riječ je o tzv. kompjutorskoj špijunaži. Budući da svaki računalni sustav proizvodi elektromagnetsku emisiju koju je moguće uz pomoć odgovarajućeg uređaja snimiti i zatim reproducirati, sankcionira se i takvo snimanje. Ova odredba usklađena je s člankom 3. Konvencije o kibernetičkom kriminalu.⁵⁸

e) Računalno krivotvorenje

Prema odredbi članka 270. KZ-a tko neovlašteno izradi, unese, izmijeni, izbriše ili učini neuporabljivim ili nedostupnim računalne podatke koji imaju vrijednost za pravne odnose, u namjeri da se oni uporabe kao vjerodostojni, ili tko takve podatke uporabi ili nabavi radi uporabe, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. Kažnjava se i počinitelj pokušaja ovog kaznenog djela. Podaci koji su nastali počinjenjem ovog kaznenog djela će se uništiti. Razlog za sankcioniranje računalnog krivotvorenja leži u prirodi digitalnih podataka koji se zbog svog netjelesnog oblika ne mogu podvesti pod pojam „pisane isprave” ili „predmeta”, niti se mogu iščitati bez tehničke pomoći. Sve širi prijelaz na elektroničko poslovanje uvjetuje promjene u poslovnim procesima, pa se može očekivati i da se različite isprave bitne za pravne odnose sve češće koriste u digitalnom obliku. Ova odredba usklađena je s člankom 7. Konvencije o kibernetičkom kriminalu, odnosno u svezi s člankom 19. Konvencije o kibernetičkom kriminalu.⁵⁹

f) Računalna prijevara

Prema odredbi članka 271. KZ-a tko s ciljem da sebi ili drugome pribavi protupravnu imovinsku korist unese, izmijeni, izbriše, ošteti, učini neuporabljivim ili nedostupnim računalne podatke ili ometa rad računalnog sustava i na taj način prouzroči štetu drugome, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

58 Detaljnije Dragičević, D., 2015, str. 204–205.

59 Dragičević, D., 2015, str. 581.

Predviđen je i kvalificirani oblik ovog kaznenog djela ako je ovim kaznenim djelom pribavljena znatna imovinska korist ili prouzročena znatna šteta, kada će se počinitelj kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina. Podaci koji su nastali počinjenjem ovog kaznenog djela će se uništiti.

Radnja ovog kaznenog djela sastoji se u manipulaciji s računalnim podacima ili programima, poput tzv. francuskog zaokruživanja, pri čemu se djeluje s namjerom stjecanja protupravne imovinske koristi. Za razliku od kaznenog djela prijevare oštećenika se ne dovodi niti ga se održava u zabludi. Ova odredba je usklađena s člankom 8. Konvencije o kibernetičkom kriminalu, odnosno u svezi s člankom 19. Konvencije o kibernetičkom kriminalu.⁶⁰

g) Zloupotrebna naprava

Prema odredbi članka 272. KZ-a tko izradi, nabavi, uveze, proda, posjeduje ili čini drugome dostupne uređaje ili računalne programe ili računalne podatke stvorene ili prilagođene za počinjenje kaznenih djela iz čl. 266, 267, 268, 269, 270. i 271. KZ-a s ciljem da ih se uporabi za počinjenje nekog od tih djela, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. Počinitelj ovog kaznenog djela neće se kazniti kaznom strožom od one koja je propisana za kazneno djelo koje je imao za cilj, ali se posebne naprave i programi obvezno oduzimaju, dok se podaci uništavaju.

Tko izradi, nabavi, uveze, proda, posjeduje ili čini drugome dostupne računalne lozinke, pristupne šifre ili druge podatke kojima se može pristupiti računalnom sustavu s ciljem da ih se uporabi za počinjenje kaznenih djela iz čl. 266, 267, 268, 269, 270. i 271. KZ-a, kaznit će se kaznom zatvora do dvije godine (članak 272. stavak 2. KZ).

U članku 272. st. 1. i 2. KZ-a (zloupotrebna naprava) radi dodatnog usklađenja s člankom 7. Direktive 2013/40/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 12. kolovoza 2013. o napadima na informacijski sustav i o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2005/222/PUP dodan je modalitet „uveze“. Nadalje, radi usklađenja s člankom 9. Direktive u odredbi članka 272. stavak 2. KZ-a povišena je kazna s jedne na dvije godine zatvora. Predmetni članak Direktive traži od država članica da poduzimaju potrebne mjere kojima osiguravaju da su kaznena djela iz Direktive kažnjiva maksimalnom kaznom oduzimanja slobode u trajanju od najmanje dvije godine, barem kada nije riječ o lakšim slučajevima.⁶¹

60 Detaljnije kod Dragičević, D., 2015, str. 208.

61 Vidi obrazloženje iz Konačnog prijedloga Kaznenog zakona, P.Z.E. br. 866, (<http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=41259>, 25.4.2013).

h) Teška kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka

Prema odredbi članka 273. KZ-a tko kazneno djelo iz čl. 267–270. KZ-a počini u odnosu na računalni sustav ili računalne podatke tijela državne vlasti, Ustavnog suda Republike Hrvatske i međunarodne organizacije koje je Republika Hrvatska član, tijela jedinica lokalne ili područne (regionalne) samouprave, javne ustanove ili trgovačkog društva od posebnog javnog interesa, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Istom kaznom kaznit će se tko kazneno djelo iz čl. 266–269. KZ-a počini prikrivajući stvarni identitet i uzrokujući zabludu o ovlaštenom nositelju identiteta.

Tko kazneno djelo iz čl. 267–269. KZ-a počini sredstvom namijenjenim za izvršenje napada na veći broj računalnih sustava ili kojim je prouzročena znatna šteta, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.⁶²

5. ZAKLJUČNA RASPRAVA

Uređujući pitanja prava u svezi s pojedinim oblicima intelektualnog vlasništva, posebna legislativa u području prava intelektualnog vlasništva predviđa razne sankcije za povredu ovih prava, koje se, za razliku od kaznenih sankcija, sastoje u zabranama radnji kojima se vrše takve povrede prava, naknadi štete, drugim oblicima materijalne i moralne satisfakcije titulara prava intelektualnog vlasništva, te prekršajnoj odgovornosti.

Međutim, kako ove sankcije imovinskopravne, odnosno civilne zaštite nisu u cijelosti dovoljne za rješavanje situacije nastale povredom prava intelektualnog vlasništva, uslijed same težine nanosene povrede i opasnosti od daljnjih i novih povreda, radi efikasne i potpune zaštite povrijeđenih prava predviđaju se i posebni oblici kaznenopravne zaštite ovih prava. Radi se, dakle, o fenomenu višestruke pravne zaštite prava intelektualnog vlasništva, s obzirom da se određena nedopuštena povreda može ocjenjivati s više gledišta i na istu se može različito reagirati unutar modaliteta pravnog sustava.⁶³

U odnosu na građanskopravnu zaštitu prava intelektualnog vlasništva koja se može tražiti u slučaju bilo koje povrede prava intelektualnog vla-

62 Cit. Pavlović, Š., 2012, str. 273.

63 Usp. Bačić, F., 1980, *Krivično pravo – Opći dio*, drugo izdanje, Zagreb, Informator, str. 14.

sništva, kaznenopravna zaštita se ograničava samo na teže povrede prava intelektualnog vlasništva koje su u zakonu posebno opisane kao kaznena djela.

Uvjeti tržišnog poslovanja sa nebrojenim sudionicima pravnog prometa i različitim robama objektivno stvaraju velike mogućnosti pojava zadiranja u prava drugoga, pa i na način da se krivotvori ili oponaša tuđe pravo industrijskog vlasništva, odnosno plagira tuđe autorsko djelo (piratstvo). To sve dovodi do širokog uvođenja građanskopravne odgovornosti za povrede ovih prava, gdje krivnja povreditelja nije odlučna za pitanje odgovornosti za nastalu povredu i štetu koju trpi ovlaštenik povrijeđenog prava. *A fortiori* kazneno pravo ustraje na subjektivnoj individualnoj odgovornosti te pred trgovce stavlja nove zahtjeve glede pažljivog, poštenog i opreznog poslovanja u svezi korištenja oblika intelektualnog vlasništva kojeg će upotrebljavati u svom gospodarskom djelovanju, kao i pred druge pravne i fizičke osobe u njihovom odnosu prema autorskim djelima drugih nositelja prava.⁶⁴

To ne znači da u pojedinim slučajevima ne može doći i do paralelne primjene građanskopravne i kaznene zaštite koje se tada međusobno dopunjavaju. Uz to, u kaznenom postupku može se raspravljati i o imovinskopravnom zahtjevu u svezi izvršenja kaznenog djela povrede ovih prava. Dakle, može se kazati da je kaznenopravna zaštita pojačanje građanskopravne zaštite prava intelektualnog vlasništva. Nositelju prava intelektualnog vlasništva stavljeno je na odluku da bira zaštitu koju će tražiti, bilo da neposredno pokreće parnični postupak ili da inicira pokretanje kaznenog postupka, odnosno da traži obje zaštite, čemu se pridodaju i mogući modaliteti upravnopravne zaštite.

Kaznenopravna zaštita prava intelektualnog vlasništva temelji se na polazištu kako kazneno pravo štiti vrijednosti zajamčene Ustavom Republike Hrvatske, dok je prekršajnoppravna zaštita žiga usmjerena ka zaštiti od manjih povreda javnog poretka, zaštiti društvene discipline i drugih vrijednosti koje se ne štite kaznenopravnim normama.⁶⁵ Kako je postojala praktična potreba za sankcioniranjem učestalih pojava zlouporabe zaštićenih prava intelektualnog vlasništva, a posebice žiga, u reviziji našeg općeg kaznenog prava, a posebice žigovnog prava, svoje mjesto našla je i kaznenopravna zaštita koja štiti nositelja prava, kao i potrošača, odnosno korisnika usluga.

U cilju potpune zaštite prava intelektualnog vlasništva i nadalje treba djelovati u pravcu respondibilnosti kaznenopravnih propisa na ovom

64 Bačić, F., 1980.

65 Tako Josipović, I., Matanovac, R., 2006, str. 171.

području, te osigurati dodatnu suradnju između financijskih, policijskih, carinskih i drugih tijela državne vlasti sa zainteresiranim gospodarskim subjektima i sudovima, kako bi se otkrili i procesuirali počinitelji raširenih pojava oblika krivotvorenja žiga i druge povrede ovog prava. To i stoga što je kaznenopravna zaštita prava intelektualnog vlasništva manje korištena u cilju zaštite ovih prava od krivotvorenja i drugih povreda u odnosu na druge, posebice imovinskoppravne modalitete zaštite. Kod toga možemo konstatirati izostanak interesa i aktivnosti u smislu poduzimanja radnji usmjerenih na kazneni progon počinitelja povrede prava, i to kako na strani ovlaštenika povrijeđenog prava tako i državnog odvjetništva kao skrbnika javnih interesa u gospodarskoj i tržišnoj utakmici.

Pravo intelektualnog vlasništva često je izloženo povredama, posebice oblicima krivotvorenja i piratstva, pa se radi o djelima znatne društvene opasnosti i velikih razmjera, što iziskuje složen i učinkovit državni represivni mehanizam. Posebna pažnja ovoj problematici posvećena je i u novoj Nacionalnoj strategiji razvoja sustava intelektualnog vlasništva Republike Hrvatske 2010–2012.⁶⁶ U sklopu predviđenih strategijskih mjera su i mjere u okviru opće reforme pravosuđa u vidu koncentracije kaznenih predmeta koji se odnose na povrede prava intelektualnog vlasništva na manji broj općinskih sudova u zemlji, što bi se odnosilo i na koncentracije prekršajnih postupaka, osiguravanje sudovima odgovarajućeg skladišnog prostora za privremeno oduzetu krivotvorenu robu, prikupljanje i objavljivanje pravomoćnih presuda u cilju usklađenosti tumačenja i primjene zakona u ovom području, mjere edukacije sudionika u svim fazama zaštite ovih prava, njihove informatičke povezanosti i provedbe zajedničkih kampanja suzbijanja pojava oblika kriminala i povreda prava.

Iz dostupnih službenih i statističkih podataka na razini Republike Hrvatske vidljivo je kretanje i struktura kaznenih djela u ovom području, broj prijavljenih i pravomoćno osuđenih za ispitano razdoblje u Republici Hrvatskoj iz čega se mogu izvući sljedeći zaključci:

- upustivši se u praktično istraživanje zastupljenosti kaznenih predmeta u svezi kaznenopravne zaštite prava intelektualnog vlasništva

66 Dokument Vlade RH, usvojen 1. travnja 2010. Provedbom revidirane Nacionalne strategije želi se osigurati razina zaštite prava intelektualnog vlasništva jednaka razini zaštite koja postoji u EU i usklađenost sa svim međunarodnim ugovorima koje je RH sklopila u tom području, kao i osiguravanje optimalnih uvjeta za naprednu primjenu intelektualnog vlasništva, kao poluge gospodarskog rasta i pokretača znanstvenog, kulturnog i ukupnog društvenog napretka, jednake uvjetima u vodećim zemljama EU. Vidi više na mrežnim stranicama Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo RH, (<http://www.dziv.hr/hr/nacionalna-strategija>, 1.12.2015). Za primijetiti je da Republike Hrvatska nakon 2012. nema novi strateški dokument u ovom području, odnosno da s punopravnim članstvom u EU nekako izostaje daljnja samoinicijativnost u strateškom promišljanju zaštite u ovom pravnom području.

možemo konstatirati kako se, nažalost, uopće statistički odvojeno ne vode podaci za povrede pojedinih prava intelektualnog vlasništva (o tome nema podataka ni u sudskim upisnicima, ni u statističkim izvješćima o radu sudova, kao ni u upisnicima i registrima nadležnih državnih odvjetništava – op. aut.), odnosno da se vodi u sklopu skupnih podataka za sve povrede prava industrijskog vlasništva i autorskog prava, pa primjerice nisu razvidni podaci vezani za povrede žiga u odnosu na druga zaštićena prava iz opisa kaznenih djela;

- isto se odnosi i na policijske podatke, jer se i tu rezultati postupanja u svezi povreda pojedinih prava intelektualnog vlasništva tretiraju kao cjelovit rezultat postupanja sa područja intelektualnog vlasništva i kriminala s tim u svezi, iako bi trebalo izraditi obimniju raščlambu ukupnih pokazatelja (broj kontrola, privremeno oduzeti predmeti i dr.);⁶⁷
- iako se već temeljem svakodnevnog iskustva može uočiti da su ove povrede u porastu, pa bez obzira na podatke u svezi s primjenom važećeg KZ-a u praksi, ipak se može zaključiti da je tamna brojka kriminaliteta na ovom području izrazito visoka;
- nadalje nameće se zaključak, uspoređujući podatke o prijavama MUP-a RH i djelovanju državnog odvjetništva u RH, da u prijavlivanju ovog kaznenog djela ne sudjeluje samo policija već i drugi nadležni organi, prije svega inspekcijski i carinski organi, ali je i njihovo ukupno djelovanje nepotpuno, odnosno na svojevrsan način kampanjsko, jer ne prate različite oblike pojavnosti i brojnost ovih povreda kojima su titulari prava i potrošači kontinuirano izloženi, doslovno na svakom koraku, posebice u vidu tzv. *T-shirt* kriminala;
- uočava se nedovoljna educiranost svih čimbenika sustava zaštite, od policije, inspektorata, državnog odvjetništva, pa do sudaca prekršajnih, kaznenih i trgovačkih sudova;
- počinitelji su zatečeni uglavnom *in flagranti* u počinjenju kaznenog djela, i to pretežito od strane policijskih službenika, dok je potpuno izostala reakcija javnosti, odnosno potrošača kao žrtava, što ukazuje kako se ova kaznena djela u našoj ukupnoj javnosti još ne doživljavaju kao „pravi kriminalitet”;
- nepostojanje konzistentne i ujednačene sudske prakse, koja često rezultira preplagom kaznenom politikom, odnosno zlouporabom

67 Takvi podaci primjerice su raspoloživi u svezi zaštite autorskih prava. Vidi Josipović, I., 1998, Audio i audiovizualno piratstvo u Hrvatskoj i borba protiv njega, u Priručniku *Borba protiv audio i audiovizualnog piratstva*, Zagreb, Vijeće Europe i Hrvatsko društvo skladatelja, str. 72. i 73.

prekršajnog postupka u cilju izbjegavanja adekvatnog kaznenopravnog kažnjavanja počinitelja.

Kraj svih uočenih problema, možemo zaključiti kako je novo hrvatsko kazнено zakonodavstvo u cijelosti usklađeno s europskom pravnom stečevinom na području kaznenopravne zaštite prava intelektualnog vlasništva, te se nadamo da će nova rješenja kaznenopravne zaštite u hrvatskom zakonodavstvu pružiti mogućnosti dodatne i cjelovite zaštite prava intelektualnog vlasništva, a s obzirom na nedovoljno formiranu svijest u javnosti o zakonitom korištenju i zaštiti ovog suvremenog oblika vlasništva, te česta kršenja tuđih prava intelektualnog vlasništva kojima se narušava tržišna utakmica i šteti interesima legitimnih titulara ovih prava.

LITERATURA

1. Bačić, F., 1980, *Krivično pravo – Opći dio*, drugo izdanje, Zagreb, Informator.
2. Bačić, F., Pavlović, Š., 2001, *Kazнено pravo: posebni dio*, Zagreb, Informator.
3. Bakalić, I., Blaće, K., 2008, Problem dokazivanja i izbora dokaznih sredstava u predmetima iz intelektualnog vlasništva, 7. radionica: *Aktualna pitanja i sudska praksa s područja intelektualnog vlasništva*, Zagreb, Visoki trgovački sud RH.
4. Barty, J. (ur.) i dr., 2003, *Prawo autorskie, System prawa prywatnego*, Tom 13, Warszawa, Wydawnictwo C.H. Beck & Instytut Nauk Prawnych Pan.
5. Besarović, V., 2007, Nove tendencije u razvoju zaštite prava intelektualne svojine, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, god. LV, 1.
6. Besarović, V., Žarković, B., 1999, *Intelektualna svojina – međunarodni ugovori*, Beograd, Dosije.
7. Cornish, W. R., 2008, *Intelektualno vlasništvo – sveprisutno, ometajuće, nebitno?*, Zagreb, Omnilex.
8. Čizmić, J., 2002, Intelektualno i industrijsko vlasništvo, *Pravo i porezi*, 8.
9. Čizmić, J., 1999, *Ogledi iz prava industrijskog vlasništva*, knjiga druga, Mostar.
10. Čizmić, J., 1998, *Ogledi iz prava industrijskog vlasništva*, Split, Tehnološki centar Rijeka – Tiskara Maslina Split.
11. Derenčinović, D., 2003, Prikaz kolokvija AIDP-a o kibernetičkom kriminalu, *Hrvatski ljetopis za kazнено pravo i praksu*, vol. 10, br. 1.
12. Dragičević, D., 2015, *Pravna informatika i pravo informacijskih tehnologija*, Zagreb, Narodne novine.
14. Garačić, A., 2008, *Kazneni zakonik u sudskoj praksi*, Posebni dio, Zagreb, Organizator.
15. Garačić, A., 2001, *Kazneni zakon u sudskoj praksi*, Zagreb.
16. Henneberg, I., 2001, *Autorsko pravo*, Zagreb, Informator.
17. Horvatić, Ž., 1986, *Krivična i prekršajna reagiranja na ponašanja koja opravdavaju kažnjivost*, materijali sa XXIV savjetovanja Saveza udruženja za krivično pravo i kriminologiju Jugoslavije.

18. Jones, A., Surfin, B., 2004, *EC Competition Law – text, cases and materials*, sec.ed., Oxford University Press.
19. Josipović, I., 1998, Audio i audiovizualno piratstvo u Hrvatskoj i borba protiv njega, u Priručniku *Borba protiv audio i audiovizualnog piratstva*, Zagreb, Vijeće Europe i Hrvatsko društvo skladatelja.
20. Josipović, I., Matanovac, R., 2007, Zaštita prava intelektualnog vlasništva u hrvatskom kaznenom i prekršajnom pravu i prilagodba europskom pravu, Zbornik radova *Hrvatsko pravo intelektualnog vlasništva u svjetlu pristupa Europskoj uniji*, Zagreb, DZIV & Narodne novine.
21. Josipović, I., Matanovac, R., Zaštita prava intelektualnog vlasništva u hrvatskom kaznenom i prekršajnom pravu i prilagodba europskom pravu, u: Matanovac, R. (op. red.) et al., 2006, *Hrvatsko pravo intelektualnog vlasništva u svjetlu pristupa Europskoj uniji*, Zagreb, DZIV & Narodne novine.
22. Jovičević Simin, M., 2012, *Intelektualna svojina i mala i srednja preduzeća*, Beograd, Zadužbina Andrejević.
23. Kokot, I., 2014, Kaznenopravna zaštita računalnih sustava, programa i podataka, *Zagrebačka pravna revija*, 3.
24. Krapac, D., 1985, Krivičnopravna zaštita autorskog prava, *Sudska praksa*, 1.
25. Krneta, S., 1996, *Evropsko pravo intelektualnog vlasništva*, Sarajevo, Pravni centar BiH.
26. Marković, S., 1999, *Autorsko pravo i srodna prava*, Beograd, Službeni glasnik.
27. Marković, S. M., 2007, *Pravo intelektualne svojine*, Sarajevo, Magistrat i Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
28. Matanovac Vučković, R., 2008, *Zbirka propisa u području prava intelektualnog vlasništva – autorsko i srodna prava, patent, žig, industrijski dizajn, topografije, oznake*, Zagreb, Narodne novine & DZIV.
29. Mršić, G., 2007, Kazneno djelo povrede prava industrijskog vlasništva, *Informator*, br. 5578–5579, od 22. i 25.8.2007.
30. Pagenberg, J., Munzinger, P. J., 1996, *Manual on the European Community Trademark*, Koeln, Carl Heymanns Verlag KG.
31. Pavišić, B., Veić, P., 1999, *Komentar Kaznenog zakona*, MUP RH – Policijska akademija, Zagreb
32. Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić, P., 2007, *Komentar Kaznenog zakona*, III izdanje, Zagreb, Narodne novine.
33. Pavlović, Š., 2012, *Kazneni zakon*, Rijeka, Libertin naklada.
34. Predovic, D., 2007, *Vrednovanje marke*, Zagreb, MATE.
35. Raičević, V., 2010, *Pravo industrijske svojine*, Novi Sad, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe.
36. Sundać, D., Švast, N., 2009, *Intelektualni kapital – temeljni čimbenik konkurentnosti poduzeća*, Zagreb, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva.
37. Surčulija, J., 2004, *Evropski pravni okvir za elektronske komunikacije*, Beograd, Centar za razvoj Interneta.

38. Šuperina, M. i dr., 2007, Zaštita industrijskog vlasništva – prava žiga u hrvatskom kaznenom pravu i praksi, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 14, br. 2.
39. Trampuž, M., 2000, *Avtorsko pravo*, Ljubljana, Cankarjeva založba.
40. Verona, A., 1978, *Pravo industrijskog vlasništva*, Zagreb, Informator.
41. Verović, M., 2010, Usklađenost kaznenopravne zaštite prava industrijskog vlasništva u Republici Hrvatskoj s tendencijama zaštite u Europskoj uniji, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, v. 31, br. 1.
42. Vignjević, L., 2010, Zaštita intelektualnog vlasništva, *ZIPS*, 1203, prilog 20.
43. Vojković, G., Štambuk-Sunjić, M., 2006, Konvencija o kibernetičkom kriminalu i Kazneni zakon Republike Hrvatske, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 43 (81).
44. Zlatović, D., 2012, Novine u kaznenopravnoj zaštiti intelektualnog vlasništva, *Informator*, 6056, od 21.03.
45. Zlatović, D., 2011, Kaznenopravna zaštita u području prava intelektualnog vlasništva i kompjutorskog prava, 1. i 2. dio, *Informator*, 6012, od 19.10. i *Informator*, 6013, od 22.10.
46. Zlatović, D., 2008, *Žigovno pravo*, Zagreb, Vizura.

PRAVNI IZVORI

1. Amended proposal for a Directive of the European parliament and of the Council on criminal measures aimed at ensuring the enforcement of intellectual property rights, COM(2006) 168 final, 26.4.2006.
2. Commission of The European Communities: Green Paper Combating Counterfeiting and Piracy in the Single Market, Brussels, COM (98).
3. Council resolution on the effective uniform application of Community law and on the penalties applicable for breaches of Community law in the internal market, OJ C 188, 22.7.1995.
4. Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property law, OJ L 195, 2.6.2004.
5. Directive 2000/31/EC created the basic legal framework for electronic commerce in the Internal Market (E-Commerce Directive), OJ L 178, 17.7.2000.
6. Final Report on responses to the European Commission Green Paper on Counterfeiting and Piracy of 7 June 1999.
7. Intellectual Property Reading Material, 1995, Geneva, WIPO, Chapter 28.
8. Obrazloženje iz Konačnog prijedloga Kaznenog zakona, P.Z.E. br. 866, (<http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=41259>, 25.4.2013).
9. TRIPS, Razdjel 5, 1997, Geneva, WIPO.

SUDSKE ODLUKE

1. ECtHR, *Maresti v. Croatia*, no. 55759/07, Judgment of 25 June 2009.

CRIMINAL LEGAL PROTECTION IN THE FIELD OF
INTELLECTUAL PROPERTY AND COMPUTER RELATED
RIGHTS IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Dragan Zlatović

SUMMARY

More frequent infringements causing high damages to persons holding intellectual property rights have influenced the intensified actions within member states and the European Union in regard to the harmonisation of criminal legal protection in the field of intellectual property rights. The author in this article analyses current measures and acts and pays a special attention to the compatibility of new Croatian legislation with recent tendencies implemented in the European Union.

Key words: intellectual property, patent, trademark, industrial design, copyright, penal law, computer law.

Dostavljeno Redakciji: 15. decembra 2015. god.

Prihvaćeno za objavljivanje: 19. januara 2016. god.